

Václav Kosmák

Výročí moravského Kukátkáře

Osobnost Václava Kosmáka byla na Moravě ve druhé polovině 19. století velmi dobře známá. Jeho popularita pramenila z jeho díla, které vycházelo ze znatlosti života obyčejných lidí.

Letošní tři kulatá a jedno půlkulaté výročí této osobnosti, která ke Tvarožně neodmyslitelně patří, nelze odbyt pouze stručným životopisem.

Katolický kněz, fejetonista a romanopisec. To byl **Václav Kosmák**. Narodil **5. září 1843** v Martínkově u Moravských Budějovic. Jeho rodiči byli martínkovský krejčí a kostelník Antonín Kosmák a Anežka, rozené Fialová ze Želetavy. Matka sloužila u martínkovského faráře Františka Jedličky, který byl jejím vzdáleným příbuzným. Tady se seznámila s Antonínem Kosmákem. Byla o pět roků starší. Jejich všestranně nadaného chlapce Václava doporučil ke studiu místní farář. První vědomosti a znalost němčiny získával od třebičského kapucína P. Bernardina Spiny.

Vyšší vzdělání získal nejdříve na německém gymnáziu v Jihlavě. Studoval v německém prostředí. Není divu. Jihlava byla v té době druhou největší německou jazykovou oblastí v českých zemích. Přesto Kosmáka město a studentské majálky přivedly k českému vlastenectví. Psal velmi dobře německy. Navzdory tomu začal od roku 1859 psát česky.

Od roku 1862 pokračoval studiem bohosloví v Brně. Na svoje studentská léta vzpomíná v četných črtách a povídkách.

Na kněze byl vysvěcen 4. června 1866 tehdejším vatikánským nunciem v Rakousku, kterým byl **Falcinelli Antoniacci** (*1806 +1874). Termín svěcení byl úspěšný. Byla to politicky složitá doba. Hrozila a také vypukla prusko-rakouská válka. Už za měsíc Rakušané u Hradce Králové prohráli.

Kosmákovým kněžským povoláním se prolíná buditelská a spisovatelská činnost. Jeho prvním působištěm byl kostel sv. Jiljí na náměstí v **Moravských Budějovicích**. Farářem a děkanem tady byl šedesátiletý Valentin Bečvář. Kaplan Kosmák učil děti náboženství. Stal se jedním z předních členů tamního vlasteneckého čtenářsko-pěveckého a ochotnického spolku Budivoj, založeného v roce 1864 hudebně nadaným rodákem ze Starého Rousínova advokátem **JUDr. Eduardem Špatinkou** (*3. 1. 1838 +20. 5. 1898).

Kosmák se s ním přátelil. Spolu se věnovali regionální badatelské činnosti. Eduard Špatinka byl, mimo jiné, také vynikajícím zpěvákem, klavíristou a cellistou.

Kosmák byl velmi společenský. Rád přednášel a zpíval ve kruhu svých přátel například v české Weiglově kavárně nebo

ve vinárně Josefa Indry. Často chodil do českých a německých škol a šířil tam učtu k českému národu.

Po dvou létech působení v Moravských Budějovicích se Václav Kosmák na vlastní žádost a ze zdravotních důvodů přestěhoval. 13. září 1868 byl biskupstvím přeložen do deset kilometrů jihovýchodně ležící **Hostimi** k faráři Františku Valouchovi. Ten byl duchovním správcem při kostele sv. Františka z Asissi.

V Hostimi nebyl dlouho. Už v září 1869 byl poslán jako administrátor ke kostelu sv. Martina do **Biskupic** v okrese Třebíč, aby tam nahradil zestárlého faráře Svěráka. Zůstal zde do 8. října 1870.

Od roku 1870 byl administrátorem při chrámu sv. Petra a Pavla v **Řeznovicích** u Ivančic. Nemocný farář Hons žil v Třebíči a tak Kosmák o některých svátcích sloužil druhou mši svatou v přífařené, asi tři kilometry vzdálené Polánce. V Řeznovicích napsal několik svých úspěšných románů.

Tam jej také k napsání dalších příspěvků do brněnského katolického časopisu Hlas vyzvali jeho spolubratři Vladimír Šťastný, redaktor Hlasu Josef Klíma a František Dědek. O **Františku Dědkovi** napsal takřka po dvaceti letech (1899) Jan Halouzka publikaci „František Dědek, kněz družiny Sušilovy“.

Jako dobrý řečník a vlastenec byl Václav Kosmák zván na různá shromáždění a potkával se s významnými osobnostmi té doby. 9. července 1871 řečnil na táboře na hoře Nejsvětější Trojice u Rosic a 17. září 1871 se zúčastnil obrovského tábora lidu v Jevišovicích. Hovořil o národnostním smíru ve vlasti.

Společně s ním zde vystoupil další buditel a vlastenec – notář **Jan Vlk** (*1822 +1896) ze Znojma. Sešlo se zde přes 15 000 lidí a poprvé se tu zpívala píseň Kde domov můj. Shromáždění se stalo

přířem národního a hospodářského rozmachu na Znojemsku.

10. dubna 1872 byl Kosmák ustanoven administrátorem při kostele sv. Jiljí v **Moutnicích**. Nahradil nemocného faráře Šimečka. Farnost měla 2 100 katolíků, školy v Moutnicích a v Těšanech. Přífařena byla i nedaleká Nesvačilka. Jeho literární činnost úspěšně pokračovala.

Od roku 1876 působil jako administrátor při kostele Nanebevzetí Panny Marie v **Borkovanech**.

Odtud odešel na úkor křepického kolegy na uvolněné místo faráře do Tvarožné. Do farnosti s 3 000 obyvateli a školami ve Tvarožné, Blažovicích a Horákově patřily i Blažovice, Horákov, Mokrý, Velatice a samota Rohlenka.

Ve Tvarožné zemřel farář **Matěj Lavička** (*1800 Kamenice). Působil zde od roku 1850, kdy do farnosti přišel po dvacetiletém působení na panství hrabat Belcrediů v Jimramově. Stejně jako před ním Ignác Mayer. Tam sloužil v kostele Narození Panny Marie.

Václav Kosmák byl na faru do Tvarožné jmenován 8. prosince a stěhoval se, jak píše „za třesuté zimy“, 23. prosince 1877. V Hlasu o tom napsal: „Až dosud neměl jsem domova stálého, jistého... *Teď mi však Bůh a dobří lidé dali domov stálý... Jářku: Chvála Bohu. Teď jsi doma!...*“

Místo úředně převzal 8. ledna 1878. Kosmákovi k němu pomohla přímluva dvou významných osobnosti moravské vzdělanosti a kultury. Jazykovědce a etnografa **prof. Františka Bartoše** a českého kněze a básníka **Vladimíra Šťastného**. Ti v této věci oslovili známého politika a majitele líšeňského panství hraběte **Egberta Belcrediho** a bylo jim vyhověno. Chtěli mít už známého spisovatele blíž k Brnu. A to chtěli i hrabě Belcredi.

V této době byl Kosmák literárně velmi pilný. Napsal řadu knih, které vycházely na tehdejší dobu v pozoruhodných nákladech.

Věnoval se ale nejen duchovní správě a literatuře. Za jeho působení ve Tvarožně byl v roce 1880 v krátké době vybudován novogotický kostel sv. Mikuláše. Vypracováním projektu byl pověřen diecézní architekt, profesor Augustin Prokop. Práce řídil brněnský stavitel Augustin Weiss. Nový kostel nahradil původní románský kostel ze 14. století, který byl ve velmi špatném stavu. Do bány věže pod křížem, posvěceným lulečským farářem a slavkovským děkanem **Antonínem Šubrtem** (*1809 +1888), byl 31. října 1880 vložen mimo jiných památek také pamětní spis Václava Kosmáka, ve kterém oslovuje budoucí generace.

Nový chrám byl 9. října 1881 předán slavnostní benedikcí od kapitulního preláta **Augustina Kiovského** (*1816 +18. 12. 1887) ke službě Boží. Slavnostním kazatelem byl jezuita Jan Votka.

Václav Kosmák byl za zásluhy o stavbu kostela jmenován 9. listopadu 1881

čestným konsistorním radou. Dále ale pokračovaly dokončovací práce a bylo doplňováno vybavení kostela. Finanční příspěvky od farníků byly těžce vymáhány. Na to si Kosmák v dopisech svým známým stěžoval.

Podrobnosti o slavnosti a o celé této době si můžeme přečíst v publikaci „Tvaroženský kostel“ z roku 2006, kterou uspořádal Alois Krček.

Ve Tvarožně se Václav Kosmák po létech potkal i s neúnavným šířitelem náboženského tisku a blažovickým občanem **Šebestiánem Kubínkem** (*1. 1. 1799 +18. 7. 1882). Pamatoval si ho ještě z doby, kdy jako chlapec ministroval v Martínkově. I o něm psal a to ještě před příchodem do Tvarožné, kde se stal jeho farářem. Napsal o něm smělé přirovnání: „*Já znám jen dva muže kteří se stejnou vytrvalostí a neústupností krácejí za úkolem i cílem svým Bismark a Kubínek, ovšem každý má cíl jiný. Tak řekl jednou jeden můj známý. A mě se ten nápad líbil*“.

V roce 1888 promlouval uznávaný řečník Václav Kosmák ve svém bývalém působišti na slavnosti při otevření nové školy v Moravských Budějovicích a o pět let později při otevření tamního Národního domu.

Zdravotní stav osmačtyřicetiletého Kosmáka nebyl dobrý. 3. června 1891 oslavil ve Ždánicích se spolužáky z bohosloveckých studií na soukromé slavnosti 25 roků svého kněžství. K tomuto výročí přišlo několik společných pozdravů.

Zvláštní pozdrav dostal Václav Kosmák z Tvarožné, ze Šlapanic, z Moravské Ostravy, od kněží děkanství slavkovského, od olomouckých bohoslovců a také od ministrů rakousko-uherské Taaffeho vlády – hraběte Bedřicha Schönborna a barona Aloise Pražáka.

Pozdrav od ministra spravedlnosti hraběte **Bedřich Ervína Schönborna** (*11. 9. 1841 +21. 12. 1907) a ministra bez portfeje a významného zastávce českých požadavků **Aloise Pražáka** (*21. 2. 1820 +30. 1. 1901) byl pro tvaroženského faráře Václava Kosmáka bezesporu velmi významným oceněním jeho činnosti. To ale, s největší pravděpodobností, nebylo nikdy úplně doceněno.

Kosmák toužil po změně. Za hlavní důvod uvažovaného odchodu z Tvarožné udával havarijní stav farní budovy. Druhým důvodem bylo nesnadné přesvědčování farníků k novostavbě fary po obětech při stavbě kostela a nástavbě školy. Postupně si zažádal o přeložení do Kyjova, do Telče, Blučiny, uvažoval o Veverské Bítýšce a 4. února 1893 se hlásil o místo kanovníka na Vyšehradě. Přátelé ho nabádali, aby se ucházel o místo v Bystrci u Brna.

Na vlastní žádost byl nakonec přeložen do nevelké farnosti v **Prosiměřicích**. Tehdy se ale dnešní městy, nacházející se nedaleko od Znojma, jmenoval Prostoměřice a německy Prossmeritz. Žilo tam německy hovořící obyvatelstvo. Biskupství jej do Prosiměřic jmenovalo 6. dubna a 10. dubna investovalo.

Z Tvarožné odešel **11. května 1893**. Odchodu předcházelo loučení na faře. Tam jeho zásluhy o farnost a stavbu nového kostela v užším kruhu známých zdůraznil hrabě Egbert Belcredi. V neděli 7. května uspořádala, Václavem Kosmákem a nadučitelem Františkem Fibichem založená, Cyrilsko-Methodějská jednota slavnostní večer s lampionovým průvodem od fary do Širovy hospody. Následovaly hudební a zpěvné produkce. Místní divadelní ochotníci zahráli Zünglovu jednoaktovku „Veselý nebožtík“ a pak si mládež zatančila.

Po promluvě k farníkům 11. května ráno v kostele sv. Mikuláše se s ním doprovodne u dřevěného kříže nad obcí rozloučili farníci, mládež, družičky, doprovodná stráž na vyzdobených koních zvaná banderia, vojenští vysloužilci s hudbou, členové čtenářského spolku Kosmák z Kovalovic a další občané. Spolek křesťanských matek Kosmákovi věnoval za jeho patnáctileté působení kříž. Za střeby z hmoždířů jej banderium doprovázelo na hranice farnosti.

Na další cestě jej provázeli vysloužilci a hasiči z Podolí a mládež a občané ze Slatiny.

Hned při prvním kázání v kostele sv. Jiljí v Prosiměřicích se Václav Kosmák představil jako Čech a český spisovatel. Farníci si jej brzy oblíbili a on si na nové působení také brzy zvykl. V roce 1894 byl jmenován znojemským děkanem, ale pro vážné onemocnění se úřadu vzdal.

Pedagog, historik a vlastivědný pracovník **Antonín Urbka** (*1860 +1939), dlouholetý ředitel muzea ve Znojmě později, v roce 1926, napsal: „*Čechové jižní Moravy mohou být hrdí na svého Kosmáka*“.

Přes svoji nemoc a zdravotní potíže Kosmák stále psal a svoje dílka zveřejňoval. V Prosiměřicích jej navštívil tehdy začínající a později velmi oblíbený katolický kněz, básník a spisovatel **Jindřich Šimon Baar**, rodák z Klencí pod Čerchovem (*1869 +1925). Návštěvu u Václava Kosmáka popsal ve vyprávění „Jak jsem se stal kukátkářem“, zveřejněném ve sborníku „Mžikové obrázky“ (1909–1914). Zkrácené vyprávění o setkání dvou spisovatelů jste si mohli přečíst ve Tvaroženském zpravodaji za květen a červen 1997.

V roce 1996 byly při opravě věže v makovici kostela sv. Jiljí v Prosiměřicích objeveny listiny z let 1839, 1894 a 1926. Mezi nimi byla i Kosmákem vlastnoručně psaná

listina, kde píše o dějinách farnosti a uvádí výtah z farní kroniky. Podrobně popisuje opravy provedené v posledních letech včetně řemesníků, umělců, poskytnutých darů a jmen dárců. Vyjmenovává zde i pořadí kaplanů a farářů působících v Prosiměřicích v letech 1839 až 1894. Na konci listiny píše výzvu k potomkům a následovníkům a končí datem 13. května 1893 a podpisem Venceslaus Kosmák, znojemský okresní děkan, konsistoriální rada a farář a také Kukátkář.

Shodou okolností byla ve stejném roce jako v Prosiměřicích opravována i věž kostela sv. Mikuláše ve Tvarožné. 29. května byl sejmut kříž a bāně, která obsahovala schránku s dokumenty. Ve schránce bylo poselství Václava Kosmáka příštím generacím s datem 31. října 1880, zpráva o úmrtí hraběnky Christiane Belcredi, 14 dobře zachovaných fotografií významných osobností a řada současných novin a časopisů. Podrobnou zprávu o otevření schránky a o generální opravě věže zveřejnil Tvaroženský zpravodaj za září–říjen 1996.

Václav Kosmák zemřel v Prosiměřicích **15. března 1898**. Byl zde i krátce pochován. Už 27. dubna 1899 byly jeho ostatky převezeny do Brna a uloženy do hrobu č. 89 v nynější skupině 26 v první řadě u zdi.

Vysvěcení pomníku Václava Kosmáka na brněnském ústředním hřbitově avizoval článek v Hlasu ve čtvrtek 1. listopadu 1900. Informace o průběhu svěcení pak zveřejnil Hlas v sobotu 3. listopadu.

„Pomník Václava Kosmáka na hřbitově ústředním byl dnes církevně vysvěcen. K posvátnému aktu tomu dostavili se prof. bohosloveckého semináře Dr. Neuschl, Dr. Kupka a Dr. Bulla, regens Adamec, Dr. Eichler, děkan Oharek a četní jiní hodnostáři duchovní i světští, jakož i množství obecnstva. O půl

3. hod. zapěl pěvecký kruh bohoslovců u hrobu Musilův sbor „Za Václavem Kosmákem“ načež vsdp. kanovník Wolf a asistence Augustinianů vlpp. Pavla Vlása a Antonína Buriana za příslušných církevních modliteb nový pomník a hrob vykropil. Kan. Wolf promluvil pak pohnutě několik slov vyzvav přítomné, aby se pomodlili za zvěčnělého třikráte „Otče náš“ a „Zdravas“. Nakonec zapěli bohoslovci žalm „Miserere“ a odebrali se ke hrobům buditelů našich Sušila, Procházký, Dra. Chmelíčka a Křížkovského a zapěli tam rovněž sbory. Slavnému aktu byli dále přítomni: Předsedkyně „Vesny“ pí. Adéla Koudelová, prof. Rypáček, za spolek katolických učitelů sl. učitelky Holánková, Rubrová a Chytilová“.

Od roku 1901 sdílí s Václavem Kosmákem hrob historik a ředitel zemského archivu v Brně **Vincenc Brandl** (*5. 4. 1834 +26. 12. 1901). Tento rodák ze Starého Brna je jednou z osobností, se kterými se Václav Kosmák stýkal. Brandla, pocházejícího z chudých poměrů, ovlivnil jeho učitel František Matouš Klácel. Významně na sebe upozornil v roce 1860 ve sporu s historikem Bédou Dudíkem o existen-

ci Velehradu. Byl členem mnoha spolků a po smrti Josefa Chytila vykonával funkci moravského zemského archiváře. Jeho fotografie byla s fotografiemi dalších osobností uložena v báni na věži tvaroženského kostela.

Egbert Belcredi

Christiana Belcredi

Václav Kosmák se do Tvarožné dostal rozhodnutím již zmíněného hraběte **Egberta Belcrediho** (*2. 9. 1816

+11. 10. 1894). Jimramovský rodák a majitel jimramovského a líšeňského panství byl významným politikem, poslancem a zástupcem moravské šlechty v Moravském sněmu. Staral se o svá panství a angažoval se v řadě spolků. Jeho manželkou byla **Christiane** (*1819 +1877) z významného hraběcího rodu Nosticů-Rienecků, se kterou se oženil 7. března 1848. Na její památku nechal v letech 1885–1889 postavit pro řád školních sester klášter v Jimramově.

Egbert Belcredi se přátelil se členy spřízněného hraběcího rodu Silva-Tarouca a s dalšími příbuznými. Jeho velkým přičiněním stojí ve Tvarožné kostel sv. Mikuláše, kde je na věčnou paměť uveden na donátorské desce. Jeho fotografie a fotografie jeho manželky Christiany byla také uložena do bány na věži nově postaveného tvaroženského kostela.

Dříve již zmíněný katolický kněz **Vladimír Šťastný** (*17. 3. 1841 +20. 8. 1910), rodák z Rudíkova na Třebíčsku, patřil mezi spolužáky a přátele Václava Kosmáka. Působil jako kaplan v Židlochovicích, prefekt brněnského biskupského semináře a učitel na I. českém gymnáziu v Brně. Byl zakladatelem časopisu *Obzor* a starostou literární jednoty *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*. Kosmák u něj při svých návštěvách Brna občas přespával.

Později přespával i u katolického kněze, spisovatele a hudebníka **Karla Eichlera** (*13. 1. 1845 +25. 4. 1918). V rozsáhlém díle tohoto profesora církevních dějin a kanonického práva na bohosloveckém ústavu (1874–1880), redaktora *Hlasu* (1874–1880) a čestného občana Veverské Bitýšky nacházíme řadu prací, vztahujících se k Václavu Kosmákovi. Byly to hlavně články v *Hlasu*, kde psal na téma pohřeb, pomník, výroční den a písně i „Seznam kapitálů“ Václava Kosmáka.

Brněnský rodák a středoškolský profesor **František Bílý** (*1854 +1920) se s Václavem Kosmákem setkával při různých příležitostech. Zabýval se uměleckou výchovou a zdokonalováním výuky českého jazyka. Učil v Praze a v Přerově. Zasedal v komisi pro úpravy českého pravopisu. Profesor František Bílý v německém přehledu literatur národů v rakouském mocnářství poprvé použil pro Václava Kosmáka hojně užívaný a diskutovaný čestný název *Homér moravského lidu*. Toto Kosmákovo přirovnání k nejstaršímu známému řeckému básníkovi bylo jeho současníky přijímáno i odmítáno.

Kosmákův přítel **František Bartoš** (*16. 3. 1837 +11. 6. 1906) se narodil v Mladcové u Zlína. Byl vynikajícím jazykovědcem, etnografem, pedagogem a organizátorem vědeckého a národního života na Moravě. Byl členem řady spolků. Učil ve Strážnici, Olomouci, Těšíně a potom skoro třicet let v Brně. Je autorem dosud jediného souborného moravského dialektologického slovníku. I jeho fotografie byla v báni kostela sv. Mikuláše.

Kosmák v Brně rád poseděl v restauraci Besedního domu u plzeňského piva i s novináři, mezi nimiž byli i Benjamin Popelka a František Vymazal.

Žurnalista a amatérský archeolog **Benjamin Popelka** (*1856 +4. 10. 1911) se podílel na založení Muzejního spolku v Brně a účastnil se archeologických výzkumů v okolí Brna a na Leskouně. Redigoval prehistorické části *Vlastivědy moravské* a *Moravské noviny* v Brně. Pracoval jako ředitel Moravské akciové tiskárny.

Další Kosmákův přítel **František Vymazal** (*6. 11. 1841 +6. 4. 1917), rodák z Topolan u Vyškova, byl polygotem, filologem a editorem jazykových, dějepisných a občansko-vědných učebnic. Jako samouk získal široké vzdělání. Žil skromně a podivínsky. Přes svůj ostrý ateismus si křesťanství vážil a s Kosmákem se přátelil.

Vlastenec, redaktor a vychovatel **Jan Křtitel Votka** (*1825 +1899), rodák z Lysé nad Labem, se po pouti do Říma v roce 1854 stal členem jezuitského řádu. Tento moderní filozof spatřoval chloubu a slávu české země ve sv. Janu Nepomuckém. Známy a oblíbený jezuita Votka bez Kosmákova vědomí vymohl v Římě u 256. papeže katolické církve **Lva XIII.** (*1810+1903) privilegium z 12. července 1881 pro hlavní oltář tvaroženského kostela. Takzvané „*Altare privilegium vi brevis apostolici*“ ve svém významu znamená, že pro toho, za kterého byla u oltáře sloužena mše svatá mohou být získány plnomocné odpustky. Jan Votka byl na základě Kosmákova pozvání hlavním řečníkem při posvěcení nového kostela.

Kosmák kázal 17. července 1889 v Blansku při svěcení tamního kostela. Světitel byl brněnský biskup **František Saleský Bauer** (*26. 1. 1841 +25. 11. 1915). Papež Lev XIII. jej po smrti biskupa **Karla Nöttiga** (*23. 12. 1806 +14. 1. 1882) v roce

1882 jmenoval 8. brněnským biskupem. Během své služby posvětil biskup Bauer 39 nových kostelů, svátost biřmování udělil 365 000 biřmovancům a vysvětil 538 kněží brněnské diecéze. V roce 1904 se stal 8. olomouckým arcibiskupem a po sedmi letech i kardinálem.

Biskup Bauer byl s Kosmákovým kázáním ve smyslu národní hymny o krásách krajiny se zřetelem ke krásám nadpozemským velmi spokojen.

Katolický kněz, hudební skladatel a sbormistr **Pavel Křížkovský** (*9. 1. 1820 +8. 5. 1885) vstoupil do augustiniánského kláštera v Brně. Byl skvělým hudebníkem i skladatelem. Přátelil se s katolickým knězem a sběratelem národních písní Františkem Sušilem. Na pozvání Bedřicha Smetany řídil Křížkovský v Praze pěvecký sbor při provedení jeho díla „Utonulá“. Václav Kosmák mu věnoval svoje „Pohrobní vzpomínky na dp. Pavla Křížkovského“, které obsahují zajímavé podrobnosti o povaze a životě tohoto nedoceneného a německým klérem pronásledovaného kněze a umělce.

Dva staří vlastenci jsou v Kosmákově díle novohvězdičkový správce Novotný a bohdalický děkan **František Xaver Škorpík** (*16. 10. 1813 +12. 1. 1890). O třicet let starší Škorpík stejně jako Kosmák absolvoval německou školu v Jihlavě. Od roku 1847 byl farářem v Bohdalicích a po dvanácti letech se stal farářem v Kučerově, kde je také pohřben. Známa jsou jeho vlastenecká vyjádření zvláště z doby přípravy frankfurtského sněmu.

Výčet Kosmákových přátel a spolupracovníků z řad katolických a vlasteneckých osobností by mohl pokračovat. Byl by ještě dosti dlouhý. Domnívám se, že pro důkaz o významu Václava Kosmáka tento přehled stačí.

A ještě jedna zajímavost. 21. srpna 1896 dostal Kosmák neobvyklou návštěvu. V okolí Znojma byly manévry a na prosiměřickou faru přišel přenocovat plukovník 8. pluku a syn toskánského velkovévody Ferdinanda IV. **Leopold Ferdinand Salvátor Toskánský** (*2. 12. 1868 +4. 7. 1935) se svými sluhý. Ten je zajímavým a kontroverzním členem habsburského rodu. Kosmák měl příležitost si s ním pohovořit. V zahradě hospody hrála vojenská hudba. Kosmák o tom svému příteli Eichlerovi napsal, že „*v noci mnoho spánku nebylo*“.

Václav Kosmák býval označován jako lidový spisovatel. Jeho literární dílo není znalcům neznámé. Kukátka jsou fejetony či podčárnyky a to samo o sobě napovídá, že Kosmákova literární činnost souvisela s novinami. Kukátka ve svém původním smyslu slova byly skříňové prohlížeče obrazků, atrakcí, která obstarávala aktuální obrazovou komunikaci a zprostředkovávala vidění neobvyklého. Například velké požáry, neobvyklá zvířata, velkoměsta a podobně. V literatuře v přeneseném slova smyslu představovala literární útvar, totožný s fejetonem.

Kukátka nepsal jenom Kosmák, ale jeho jméno se pro něj stalo synonymem.

Jako kaplan a později farář často střídal působiště. To mu, kromě jiného, dávalo možnost nahlédnout do stovek nejrůznějších lidských osudů. A to využil při psaní kukátek pro moravský katolický Hlas. Svoje práce ale publikoval i v brněnském Obzoru, Moravské Orlici, v kalendáři Moravan, v brněnském čtrnáctideníku Brünner Beobachter a v dalších periodikách.

Velmi dobře znal svoje čtenáře a tak psal o věcech pro ně pochopitelných a srozumitelných. Citlivě reagoval na sociální problémy ve společnosti. Byl výborným řečníkem.

V díle Václava Kosmáka najdeme „Kukátko“, „Kukátko čili život v obrazech“, „Několik obrázků z kukátka Václava Kosmáka“, román „Chrt“ o nebezpečném bezcharakterním prospěcháři, „Nové obrazy z kukátka“, román „Eugenie“ a „Obrázky z kukátek“. Skládal také písně a psal texty.

Život a hlavně dílo Václava Kosmáka podrobně popisuje Dr. Pavel Vychodil ve své knize „Václav Kosmák“, vydané v roce 1916 v Brně.

Zájem čtenářů dokázal, že ještě v letech 1921–1925 vyšlo jedenadvacet svazků Kosmákových sebraných spisů. V roce 1983 vyšly jeho „Obrázky z kukátek“ v nákladu 9 000 výtisků.

V rodném Martínkově Kosmákovi spoluobčané s Jednotou katolických duchovních brněnské diecéze postavili roku 1910 u kostela Nanebevzetí Panny Marie pomník s plaketou a listy vavřínu. V roce 1925 na jeho rodném domě přibyla pamětní deska. Pomník má i u vchodu do prosiměřické fary.

V neděli **15. července 1923** odhalili tvaroženští farníci z iniciativy Lidové strany před farou pomník k poctě Václava Kosmáka. Jeho autorem je brněnský sochař František Fabiánek. Na pomníku je nápis: „*Miláčkovi lidu moravského zbudovala farnost a ctitelé*“.

Kronika Tvarožné nebo správněji Pamětní kniha obce Tvarožny o tom podrobně informuje. Část zápisu cituji: „*Dne 15. července byl odhalen ve Tvarožné pomník V. Kosmákovi na paměť 25letého výročí úmrtí. Při této příležitosti vzpomínají tvaroženští občané blahodárného působení tohoto kněze a bývalého faráře mezi lidem moravským, jenž s oblibou čítal jeho Kukátko, své doby nejčtenější knihy na Moravě*“.

Zápis popisuje průběh slavnosti, uvádí řečníky a všechny okolnosti s tím souvise-

jící. Kazatelem byl dlouholetý Kosmákův přítel, líšeňský farář a novinář **P. Method Hošek**. Mši celebroidal opat augustiniánského kláštera na Starém Brně **František Saleský Bařina** (*27. 1. 1863 +22. 9. 1943).

Hlavní osobností slavnosti ale byl římskokatolický kněz, předseda Československé strany lidové a ministr československé vlády **prof. Jan Šrámek** (*11. 8. 1870 +22. 4. 1956).

Václav Kosmák byl zakladatelem či spoluzakladatelem mnoha spolků. Byl také jejich členem nebo čestným členem. Zvláště jej měly v oblibě spolky čtenářské, hasičské sbory a vojenští vysloužilci. A to nejen ve Tvarožné. Na Obecním úřadě ve Tvarožné to dokládají barevné kopie diplomů, které připomínají, že Václav Kosmák byl čestným členem Sboru dobrovolných hasičů ve Tvarožné, Sboru dobrovolných hasičů v Podolí, Spolku vojenských vysloužilců v Podolí a Spolku vysloužilých vojinů farnosti líšeňské.

Mnohé spolky byly nazvány jeho jménem. Například ve Šlapanicích to byla, v roce 1890 založená, Divadelní a pěvecko-hudební jednota Kosmák a v Kovalovicích Čtenářský spolek Kosmák.

Jeho jménem byl nazván i Spolkový dům ve Tvarožné, jehož výstavba na místě bývalého mlatu líšeňského velkostatku byla zahájena v roce 1928.

Kosmákovým jménem byla na počátku 20. století nazvána jedna orelská župa a pojmenovány ulice v Maloměřicích, Žabovřeskách a v Židenicích. Tam je Kosmákova ulice dodnes.

Jeho jméno v současnosti nesou i ulice v Jihlavě, Třebíči, Šternberku, v Moravských Budějovicích a možná že i někde jinde.

Sportovní organizace Orel v Moravských Budějovicích každoročně pořádá běhy P. Václava Kosmáka.

Závěrem ještě jednu osobní vzpomínku. Tvarožná spolu s Vratěním byla v roce 1996 vyhlášena vesnicí roku v Programu obnovy venkova v Jihomoravském kraji. Součástí vyhodnocení bylo přijetí zástupců vyhlášených obcí prezidentem republiky. Za nemocného Václava Havla byl přijetím starostů na pražském hradě na začátku roku 1997 pověřen jeho kancléř Ivan Medek. Přítomné zástupce obcí uváděl předseda Spolku pro obnovu vesnice Ing. arch. Jan Kruml. Tvarožnou uvedl osobností Václava Kosmáka a bitvou u Slavkova v roce 1805.

Václav Kosmák by si jistě nepřál, aby-
chom jeho osobu glorifikovali. Zůstal
po celý život obyčejným člověkem. Tak,
jak to u skutečných osobností bývá.

*POUŽITÉ PRAMENY: mimo již zmíněných
v textu to byly ještě <http://cs.wikipedia.org>,
<http://www.prosimerice.cz>, <http://www.farnostijimramovska.cz>,
František Gale, František Kopecký, Tvarožná, Santon a bitva
tří císařů, 1998)*

*František Kopecký,
kronikář obce*

Vzpomínka...

Snad mnohým dříve narozeným připomenu smutnou válečnou a poválečnou dobu naší školní docházky s nezapomenutelnou paní učitelkou Smržovou.

Její smutný osud, který ji zavál s rodiči

Hlinkovými a desetiletou dcerkou Evičkou daleko od naší Tvarožné, na kterou s velkou láskou a bolestí v naší korespondenci vzpomínala. Předávaly jsme si v častém dopisování pero generačně k vzájemnému potěšení obou rodin.

Ve vánočním dopise jsem dostala od dcery Evy „Chřibský zpravodaj“, kde

Vzpomínka...

Začátkem prosince t.r. to bude již 20 let, kdy se s námi naposled rozloučila naše maminka, babička a prababička paní **Anna Smržová** v pozhnaném věku 89 let.

Věnujme ji tichou vzpomínku. Snad si na ni vzpomenou i ti, které tu kdysi ve škole učila.

Rodina Tichých a Moravcova.

byla vzpomínka na paní učitelku. Řekla jsem si, přece bychom mohli zavzpomínat i my v našem Tvaroženském zpravodaji. Připomenout si naše dětství i mládí, které bylo těžké a kruté, byla válka. Ale v našich vzpomínkách, díky paní učitelce, také krásné a šťastné.

Alena Tupá